

Міністерство освіти і науки України
Українська асоціація викладачів російської мови та літератури (Україна)
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
Центр гуманітарних проблем освіти ДНУ імені Олеся Гончара
Кафедра загального та слов'янського мовознавства

Лексико-граматичні інновації в сучасних слов'янських мовах

*Присвячується 100-річчю ДНУ імені Олеся Гончара та
100-річчю кафедри загального та слов'янського мовознавства*

МАТЕРІАЛИ VIII міжнародної наукової конференції

(6–7 квітня 2017 року, Україна, Дніпро)

Лексико-грамматические инновации в современных славянских языках

*Посвящается 100-летию ДНУ имени Олеся Гончара и
100-летию кафедры общего и славянского языкознания*

МАТЕРИАЛЫ VIII Международной научной конференции

(6–7 апреля 2017 года, Украина, Днипро)

ДНІПРО
2017

УДК 811.16'373
ББК 81.41
Л 43

Рекомендовано до друку на вченій раді факультету української
й іноземної філології та мистецтвознавства ДНУ імені Олеся Гончара
(протокол № 8 від 21 березня 2017 р.)

Під загальною редакцією проф. Пристайко Т. С.

Л 43 Лексико-грамматические инновации в современных славянских языках:
VIII Международная научная конференция (г. Днепр, ДНУ имени Олеся
Гончара, 6–7 апреля 2017 г.): материалы / сост. Е. К. Куварова. –
Днепр: Акцент ПП, 2017. – 188 с.

ISBN 978-966-921-111-8

Сборник содержит материалы докладов лингвистов Украины, Чехии, Франции, посвященные описанию тенденций и перспектив развития инновационных процессов в современных славянских языках, явлений неологизации, характеризующих разные уровни современных славянских языков в различных коммуникативных сферах; исследованию лексико-грамматических инноваций в аспектах современных научных парадигм; рассмотрению языковых и речевых инноваций как объектов прикладной лингвистики, лингводидактики, теории и практики перевода.

Для преподавателей, ученых, аспирантов и студентов гуманитарных факультетов, а также для широкого круга читателей, интересующихся динамическими изменениями, происходящими в современных славянских языках.

Материалы публикуются в авторской редакции.

УДК 811.16'373
ББК 81.41

ISBN 978-966-921-111-8

© Колектив авторів, 2017
© Куварова О. К., упорядкування, 2017

ГОЛОФРАЗИС У ЛІТЕРАТУРНО-КРИТИЧНИХ СТАТТЯХ ГАННИ УЛЮРИ

Останнім часом українська літературна критика переживає не найкращі часи. Не маючи достатньої кількості друкованих та електронних видань для оприлюднення своїх роздумів, а також належної фінансової підтримки, критики не надто часто радують можливого читача й покупця фаховим аналізом новинок книжкового ринку.

Все ж у вітчизняній науці є цікаві й плідні дослідники художнього слова, серед яких важливе місце посідає Ганна Улюра – літературний критик, літературознавець, старший науковий співробітник Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України.

Однією з особливостей її оглядів і рецензій є широке використання такого малодослідженого способу okazіонального словотворення, як голофразис. Під ним розуміють різновид зрощення, коли фраза стає одним словом, отримуючи нову семантику.

В працях Ганни Улюри голофразис утворюється на базі таких одиниць:

1) словосполучення: *Цьогоріч виданий “Дім з вітражем” Жанни Слоньовської (переклад Андрія Поритка) вартий уваги уже тим, що належить до цього нечисленного корпусу “вони-про-нас” [14]; Трішки містики, трішки загадок, подорожі, купа нарваних і мудрих друзів, нескінченні вечірki якнайдалі від батьків, грубі **гроші-просто-з-неба**, неконтрольовані ревності, неправильні рішення, які не вимагатимуть ані вибачення, ані розкаяння, очевидні відповіді на складні питання, банальні трагедії і глибокі страждання — в “Яловохусі” Михайла Іваська є все [15]; Як уникнути цього повсякчасного шаблону про **двобій-без-переможців?** [11]; І поруч: відчайдушна самотність конкретних **людей-в-історії** [7]; Втім, через постійне зіткнення власного з чужим, минулого й актуального досвіду саме в продовженій грі у таке собі **минуле-у-теперішньому** відкривається новий горизонт сприйняття тексту [23]; **Ненависть-поза-подем-зору** призводить до очевидних образів: соціального розшарування, соціальної несправедливості [2]; ...відбувається любовна історія, що змість “Маші” і становить. Неодмінний атрибут антиутопій, у котрих бунт підлеглих здебільшого і зводиться до інстинктів **нижче-поясу** (сексу і голоду) [18]; Ця **раптом-повна-свобода-для-інтерпретації** вводить читача до художнього простору [8]; **Раптом** вирине кілька **романів-в-романі**: історія про юнацьке кохання Мирона, батька Тео, і його майбутньої дружини; історія про дорослішання Мирона “в затінку” батька-гульвіси [7]; **Чужинець-серед-нас**, він такий: де було тонко – там миттєво і порвалося [16]; Спочатку вони живуть у **шлюбі-натрпях** [21].*

2) залишкові словосполучення: *Кільканадцять речень у цій книжці починається з **ніби-уточнення** і **майже-вибачення**: “Потім вона не пам’ятала”, “тепер вона уже не пригадує”, “як їй здавалося потім...” [16]; Шістнадцять оповідань, переважно **над-коротка** проза [2]; А як придивитися до тих агресивно-ностальгійних вимог Яцека, то втрата як така проявляється тільки в момент свого **начебто-зникнення** [21]; Питання, на яке шукають відповідей цьогорічні дебютанти (кожен у свій спосіб): чи може бути пояснене те, що до пояснення не надається – як описати насилля, як спокутувати нерівність, які вписані в нашу культуру як **не-видиме**, як **не-побачене** свого часу? [2]; Нова книга Ірен*

Роздобудько складається із трьох рівних частин: **ніби-мемуари** сповідального типу, такі собі колумністичні вправи й передруки інтерв'ю письменниці та рецензій на її книжки [10]; А от те, що “Сатурн” є постмодерністською грою в історичний роман **після-Еко** – здається явним уже через видимі впливи на роман Денеля безпосередньо творів Еко [1].

3) речення: Здається, в цьому випадку варто відійти від очевидної думки про інформативність і зупинитися на визначенні “концептуальна антологія”, **книжка-що-гуляє-як-сама-собі-знає** [17]; Це та пожежа, яку згадують герої “Дощило птахами”, складаючи і відтворюючи міфи про **сліпого-юнака-який-пройшов-крізь-вогонь** [11]; По-друге, атмосферу такого собі пригадування **того-що-не-зі-мною-було** творить у “Пригодах...” ненав'язливість історичного факту [3]; Аналогія зі занпащеним подружнім життям Липинського і Казимири прозора – він теж є **тим-кому-не-відповідають** [19]; Наче і Я є, наголошене таким символічним іменем, але Я це – “паперове”: **я-герой-книжки** [20].

Ще однією особливістю стилістики Г. Улюри є використання голофразису в поєднанні з графіксацією. Таке словотворення є близьким за своєю природою до розглянутих вище голофрастичних конструкцій на основі залишкових словосполучень, однак тут авторський новотвір завдяки грі слів стає ще концентрованішим, ошадливішим, набуває одразу кількох значень залежно від прочитання: *Історію цю нам розповідає водій, котрий був свідком і з'валтування, і **вбивств(а)**, і котрому добре заплатили за мовчанку* [6]; *Ясна річ, говорячи про масову літературу, ми не оцінюємо інтелектуальні здібності чи естетичні пріоритети її споживача та автора, натомість звертаємо увагу на специфічні стратегії **(від)творення** та розповсюдження текстів* [9]; *Власне, оце **неп(р)ояснене** “чому?” зводить нанівець Геленкові спроби розібратися у будь-якій ситуації, що вже говорити про загадкових курв* [13]; *Переконалива (і аж ніяк не наївна!) віра в те, що за цими словами стоять цілком усвідомлювані поняття, постає далєбі найочевиднішим способом **(по)розуміння**, який сприяє взаємодії та взаємодоповненню культур у побудові гуманного суспільства* [12]; *Вони [автори] можуть все **п(р)ояснити**, не викриваючи чужих секретів* [4].

Також можна вважати голофразисом складні утворення на базі сурядного сполучення, наприклад: *Але є ще таке: виключно аграрний планетарний Рейх із його **плугарями-орачами-кріпаками-народолюбцями** якось дуже мимовільно, але безпомилково вписує “Машу” у традиції народницької прози* [18]; ***Табу/заборону/відсутність** побачити легше* [14].

Іншим цікавим моментом може стати розгляд “словосполучень у лапках”, які на перший погляд ніби й не належать до голофразису, але, маючи подібну природу й семантику, цілком претендують на зарахування до цього явища, що потребує додаткового дослідження: *Це і є основною мелодією “**найпростішої з казок**” Гуменюка* [5]; *Вони насправді кохають одне одного, але це пристрасть, позбавлена необхідного для революційної діяльності Липинського ракурсу “**однодумець, соратник і товариш із боротьби**”* [19]; *А ще перекладач Денис Суворов є тут водночас і героєм книжки: був учасником відповідного перформансу – “**українець і європейський янгол**”* [22].

Отже, голофразис є одним із продуктивних способів оказіонального словотворення в українській літературній критиці, однак усі його можливості ще не з'ясовані до кінця.

Варто зазначити, що голофразис використовують і інші критики (Є. Стасіневич, Л. Плющ, Т. Трофименко, І. Бондар-Терещенко), однак саме в розвідках Ганни Улюри він набув свого найбільшого поширення, ставши провідною ознакою її авторського стилю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Улюра Г. Автопортрет невідомого. URL: <http://litakcent.com/2015/06/26/avtoportret-nevidomoho/>.
2. Улюра Г. Бал дебютантів. URL: <http://litakcent.com/2016/11/11/bal-debjudantiv-polit-nad-zozuljachym-hnizdom-2/>.
3. Улюра Г. Білоруська пані Дюма. URL: <http://litakcent.com/2015/01/09/biloruska-pani-djuma/>.
4. Улюра Г. Великі таємниці маленьких людей. URL: <http://zbruc.eu/node/61616>.
5. Улюра Г. Дитина в дорослому. URL: <http://www.barabooka.com.ua/ditina-v-doroslomu/>.
6. Улюра Г. За мить до вибуху. URL: <http://zbruc.eu/node/53248>.
7. Улюра Г. Книга року BBC-2016: Людожери, заслужені учительки і мономаніяки. URL: https://lb.ua/culture/2016/12/09/352982_kniga_roku_bbc2016_lyudozheri.html.
8. Улюра Г. Коли достатньо, скажи: “Стоп!” URL: <http://litcentr.in.ua/blog/2015-10-12-66>.
9. Улюра Г. Лариса Денисенко – літературна кар'єра як форма існування. URL: <http://litakcent.com/2008/02/21/hanna-uljura-larysa-denysenko-literaturna-karjera-jak-forma-isnuvannja/>.
10. Улюра Г. Параформулювання. URL: <http://litakcent.com/2008/02/12/hanna-uljura-paraformuljuvannja/>.
11. Улюра Г. Позаду – катастрофа, попереду – кохання. URL: <http://zbruc.eu/node/62427>.
12. Улюра Г. Політичне висловлювання, інтимне послання. URL: <http://litakcent.com/2014/06/18/politychne-vyslovljuvannja-intymne-poslannja/>.
13. Улюра Г. Самі тільки шахтарі, муляри й комуністи. URL: <http://litakcent.com/2015/03/13/sami-tilky-shahtari-muljary-j-komunisty/>.
14. Улюра Г. Спалахи і ватра. URL: <http://litakcent.com/2015/09/18/36486/>.
15. Улюра Г. Страждальці з острова щастя. URL: <http://www.barabooka.com.ua/strazhdal-tsi-z-ostrova-shhasty/>.
16. Улюра Г. Уміти забувати. URL: <http://litakcent.com/2016/03/25/umity-zabuvaty/>.
17. Улюра Г. Усі свої. URL: <http://litakcent.com/2015/10/29/usi-svoji/>.
18. Улюра Г. Це теж про любов. URL: <http://litakcent.com/2016/05/05/ce-tezh-pro-ljubov/>.
19. Улюра Г. Чари старих газет. URL: <http://zbruc.eu/node/57668>.
20. Улюра Г. Швидкоплинна хвороба першої книжки. URL: <http://litakcent.com/2015/01/30/shvydkoplynna-hvoroba-pershoji-knyzhky/>.
21. Улюра Г. Як повернути те, що тобі не належало. URL: <http://litakcent.com/2016/12/07/jak-povernuty-te-scho-tobi-ne-nalezhalo/>.
22. Улюра Г. Яка це революція без зображень?. URL: <http://zbruc.eu/node/30267?page=4>.
23. Улюра Г. Vivat Regina. URL: <http://litakcent.com/2016/01/19/vivat-regina/>.

О. Ю. Арешенкова (м. Кривий Ріг)

МІСЦЕ РЕКЛАМНИХ ТЕКСТІВ У СИСТЕМІ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ СТИЛІВ

Сучасне життя та інтенсивний розвиток інформаційних технологій вимагають від суспільства розуміння й використання всіх видів предметно-практичного мовлення. Рекламні тексти – особливий «продукт» мас-медійного простору, який потребує самостійного виокремлення в системі функціональних стилів української мови. Тому мета нашої наукової розвідки полягає в уточненні місця текстів реклами в системі функціональних стилів.

Нині рекламний текст – основний засіб інформування адресата задля продажу. За словами Л. Білоконенко, «інформація – це елемент рекламного впливу, що надає споживачу пояснення щодо атрибутів марки, вигідності її товару. Лише за умови об'єднання інформації з асоціативним сприйняттям та стійким поєднанням усіх груп товарів цієї марки в уяві покупця рекламний вплив може бути визнано позитивним» [6, с. 25].

Л. Мацько стверджує, що у прагматичній лінгвістиці інформативність є першим і головним комунікативним постулатом. Авторка розмежовує два види інформації: 1) основну / предметно-логічну (зміст повідомлення, назви осіб, предметів,